„ЗАСТАВА“ излази четири пута у недељи и то: уторником, четвртком, петком и недељом.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 12 фор.
на по године . . . . . 6 „
на четврт године . . . . . 3 „
на један месец . . . . . 1 „
За Србију:
(у сребру.)
На годину 120 гроша, на пола године 60 гр.
На четврт године 30 гроша чарш.

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова, а за жиг се плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а пред плата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад, у дунавској улици.
РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви листа у месту могу се добити по 10 нов. у трговини Љ. Стефановића и браће М. Поповића код „црвене руже“

БРОЈ 18. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 1. (13.) ФЕБРУАРА 1876. ГОДИНА XI.

„КАД СЕ ПОЧНЕ СНЕГ ТОПИТИ“.

Дакле је из чавуре тајности, у коју се замотао био, излетио „шарени лептир“ андрашијеве ноте на којој је исти два месеца дана радио, и коју ниже у језгри саобштавамо. Ништа друго није та нота, него „лептир краткога века.“ Још би се згодније могла на ту ноту применити она проста реченица наша: „смуђкај па проли!“

„П. Лојд“ ноту у звезде кује, и доказује Порти, како је она без уштрба своје независности, и свога достојанства примити може. Наравно. У тој ноти не ишту се од Порте никакве нове жртве, и кад би се с њом не само Порта, него и усташи задовољили, то би резултат био, да би у Турској бар још за десетак година дана, таман толико, колико Андрашијевој политици треба, при старом остало, а то одгођење источнога, или српскога питања била је и јесте главна цел Андрашијеве спољне политике.

Шта има у овој ноти, што би ново, и на боље било? Нота сама признаје, да су сва та начела, што се у њој траже, изражена била у хатишерифу од год. 1839. у хатихумајуму од г. 1856. у ферману од г. 1860. у Иради од 2. окт. и ферману од 12. дец. о. г које појединце, које укупно узевши, па и то иста нота признаје, да све то није ништа користило, да су све те обећане реформе остале на папиру, нарочито што се тиче Босне и Херцеговине. Нешто изгледа као ново, и то у првој тачци искање „подпуне верозаконске слободе и равноправности,“ и у петој тачци аграрне реформе. Но ако нам и није при руци хатихумајум од год. 1856. да би могли пресудити, колике су те „клаузуле“ равноправности, које би нота одклонити рада, и колико од тог захтева долази на рачун тога, што би гр. Андрашије рад, да покаже, да заиста нешто не само ново, него и више тражи, то опет свакоме је, па и самом грофу Андрашији јасно: да је, док је корана, и Турака, така „подпуна слобода и равноправност“ верозаконска у животу и на делу посве немогућа у Турској, и да би остала на папиру. Та гроф Андраши зна, како је он практиковао, и како и његови насљедници на уг. влади практикују и оно мало равноправности, што је „народностима“ на политичном и културном пољу дадоше!

У петој тачки ишту се аграрне реформе, али прво и ту се не тражи разрешење постојећи одношаја међу спајијама и сељацима путем одкупа, или другим којим начином, него се само узгред спомињу „рентовнице“ у Бугарској, а за босанске и херцеговачке сељаке довољно се налази, ако јим држава уступи парцеле за „крчење“, и ако јим се да прилика, да постану редовни закупници спајински земаља, као да би се на то циљало, да се начелно и стварно одрже постојећи одношаји међу спајијама и сељацима, бар дотле, док Мађари неби дошли у стање, исте по својој вољи уређивети; друго, баш код ове токорсе нове тачке каже се, да се иста неможе „за један дан“ остварити, него да ту треба времена, а шта то значи за Турке, који и оно, што је одма извести требало, као на пр. хатхумајум од 1856, по самом признању ноте нису за 20 година дана остварили, то је очавидно. То је формално „намигивање“ Порти: да само обећа, да се дипломација, која је иввор устанку у аграрним одношајима тражила, извуче из процепа, да има неког наслова, да од усташа тражи, да положе оружје, па после како буде.

И то се чинило као нешто ново, што је Порта Ирадом и ферманом од прошле године обећане реформе само „мирним подајницама“ наменила, дакле са искључењем усташки области, па као нота тражи ту „милост“ и за усташке хришћане. Но нема сумње, да би Порта и сама благодет Ираде и фермана --- наравно на папиру --- излила и над Босном и Херцеговином, кад би ове положиле оружје; и кад и дипломације хоће сад да ište, да усташи положе оружје, увек остаје питање: шта је дипломација усташким областима стварно и формално привредила?

Да стварно ништа није, то смо видили, и сама нота признаје већ тим, што нагласак меће на јамства, да ће се реформе заиста у живот увести. Већ се и од пре трубило, да је дипломација питање јамства нарочито узела на око, и сав је свет био радознао: како ће дипломација тај свој задатак решити, особито кад се узме, да би међународна гаранција свакако била уопреци са „независности, достојанством, и ауторитетом порте,“ а дипломација да би рада, да се и овога не дотакне, т. ј. да реши „квадратуру шестара,“ да споји „ватру и воду“, да и „вука насити, и овцу спасе.“ Па шта је изишло? Карикатура гаранције! У чему да се састоји „међународна гаранција?“ У томе, што ће Порта „гарантним силама“ нотификовати, изјавити и објавити: да пристаје на оно, што се у ноти тражи. Пре свега незнамо како су се у ноти подкрале речи „гарантним силама“? Та сигнатарне силе по паризком уговору нису „гаранти Портини хришћански „подајника“ него Србије, и Романије, а у погледу они први изрично се искључује свако мешање, упливисање, па по томе и гаранција или протекторат сигнатарни сила. Но каква гаранција лежи у нотификацији? Та и у паризком уговору нотификује Порта сигнатарним силама ферман о реформама, и велесиле узимају изрично „акт“ од тога, т. ј. узимају то на знање. Ако је дакле у томе какве обвезе за Порту, и то таке, која велесилама даје право надзора, контроле, да ли се реформе остварају, и право гаранције, т. ј. мешања за случај, да се не остварају, то је онда довољно оно, што је обележено у паризком уговору, и садња нота, и односно нотификација примања ноте, не би ништа ново било, не би никакво веће и јаче право оснивала. Паризком уговору предодили су друкчији преговори са Портом, него овој ноти; цел кримског рата са стране савезника није била само очувати целокупност и независност Турске, и из ње истиснути руски протекторат, него и хришћанима осигурати побољање стања, па ако ипак ондашња нотификација фермана не значи више, и не даје ни права ни дужности гаранције и мешања, онда неможе се и неће се то постићи ни садањом „нотификацијом примања ноте,“ тим мање, што се и сад стоји на земљишту паризког уговора, који изрично искључује свако мешање велесила у корист кришћана Порти непосредно подручни. Нотификација би дакле у најбољем случају оснивала тако звано „морално право,“ право без санкције правног присилења, какво напоследку све државе једна према другој имају „у интересу своје обштег мира или сигурости“ и које ако се изврше у право присилења оружаном руком, или ти рата, то бива и без подобни „нотификација“ шта више у наточ и најпријатељскијим савезним уговорима. Као што су дакле, и што ће бити турске реформе „папирне,“ тако ће и „гаранција на основу нотификације“ остати папирна. Зна Порта врло добро, да ће исти узроци, исте бриге, што су досад Турску одржавали, још за неко време трајати код велесила, а нарочито код Аустро-Угарске, и да те велесиле неће, а најмање Аустро-Угарска, на сваки јаук хришћана одјекнути грмљавином рата, или и самим звекетом оружија; а кад се „раја“ и опет дигне, да ће дипломација опет своју стару за игру играти, и понављати „стару песму по новој ноти,“ како ће устанак да успава.

Другу гаранцију налази Андрашијева нота утоме: што ће „из хришћана и Турака по поле смешана комисија бдити над извршењем реформа.“ И кад би у тој комисији седила половина најпоузданији хришћана, шта би вредио њихов глас без икакве моћи? И зар би великим везирима, и валијама, којима је сва власт и сила у рукама, тешко било, и од таки иначе ваљани људи једнога било обећањем, било застрашењем задобити? И не би ли у случају располовлења гласова глас и воља валије, или другога без сумње Турчина председника био језичац на вази? А шта да рекнемо, кад приметимо, да сама Андрашијева нота определење начина избора те комисије оставља Порти? Није ли ово ругло на сваку тобожњу „гаранцију“? Не зове ли се ово не само „премазивање зуба,“ него и „везивање очију“ усташима? Но и „везаним очима“ сваки ће увидети, да је ово: игра, титрање, спрдња са најнежнијим осећајима и најсветијим правима хришћана!

Кад је оно неколицина Босанаца год. 1873. пребегла на ову страну, и кад су они споменицу аустро-угарском спољном кабинету предали, већ су они у трећој тачци желили и тражили: „слободан избор“ хришћански заступника у политичним и судским меџлисима, и гаранцију фермамом или другим каквим међународним актом, да ће се хатишериф од г. 1839. и хатихумајум од г. 1856 извршити. Гроф Андраши који се онда невешт чинио хатхумајуму, и „моралном праву“ посредовања у корист пребегли хришћана, и који онда ни онолико није од Порте тражити хтео, као да је сад ово копирао, и то на турски, и сад би хтео, да се „раја“ тим задовољи. Но онда је био збег само неколицине људи, а сад је збег стотине хиљада, који тим показују, да немогу и неће више да се Турцима „на веру“ предају; друго сад је крв потекла, пролива се ево већ осам месеци дана, и устанак не само да није угушен, него јача; сама андрашијева нота, сама енглеска престолна беседа признају да су Турци немоћни, да устанак савладају; сама нота, сама европска преса назире преса назире да ће с пролећа, чим се „снег топити почне“ устанак на све стране распламтити се, да ће исти у Бугарској, Крети, и т. д. букнути --- па сад да се Херцеговци и Босанци задовоље са „гаранцијом нотификације и карикатурне комисије“, и да оружије положе!“

Поздравили су „кудравога“ теребешког грофа, и „ћелаву“ дипломацију!

Андрашијева је нота дипломатска варка, замка, клопка, у коју се усташи неће уватити.

О тој ноти не судимо само ми тако, него има и страни листова, који тако суде.

И тако је дипломација своју улогу одиграла. Још ће доста воде Дунавом протећи док Порта буде дошла у стање, да у обште усвојена начела реформе и тобожње гаранције формулише тако, да ји дипломација може усташима „презентовати.“ Донде ће пак устанак разгорети се на све стране, тако да се од праске пушака, и топова неће ни чути глас дипломације. Све дакле од тога зависи, је су ли велесиле, нарочито суседне велесиле накане, у таком случају перо одложити, и мач из корица потргнути. Ово сумњамо. Сви знаци говоре за то: да велесиле, па ни саме тројецарске, нису сложне у „позитивном“ делотворном програму и плану, и да ће у случају свесрбског рата противу Турске једино настојавати: да рат остане „локализован“, ограничен на Турску, и да се не изврше у обшти рат. Има истина назора, који се нарочито у руској штампи појављују, и који држе: да међу Пруско-Немачком, и Аустро-Угарском постоји савез и противу саме Русије, и да би Аустро-Угарска за предупређење пада европске Турске, или ма и само за осујеће ћење оснивања веће српске државе рескирала рат и противу саме Русије; али то у данашње време није ни најмање веровато не само због одношаја међу два северна цара с једне, међу Берлином и Паризом с друге стране, него и због тога, што се Аутро-Угарска, још ни ухацијевим топовима неоружана, не би ни хтела ни смела упустити у таки рат, који би произвео обшти рат, и у ком се могу распасти и чврште државе, него таке, које су већ располовљене.

Ако се пак тројецарски савез и на делу покаже ћао сложан у свему и свачему, па и у оружаној интервенцији противу хришћана, и кришћанска државица, то се истина не би сили одољети могло, или би се част спасла, и не би се рескирало толико, колико се рескира, ако се и ова прилика турске финансијске и војничке немоћи, одушевлења српског народа, и европски симпатија пропусти.

И тако ми држасмо, да ће „чим се, као што гроф Андраши лепо каже,“ снег топити почне“, на балканском полуотоку бити једна ора: „рат с Турцима“!

АУСТРО-УГАРСКА НОТА.

„Бечка веч. Пошта“ саопштава ноту грофа Андрашија, што је из *БудимПеште* 18. (30.) дец. п. г. аустро-угарским посланицима у Паризу, Лондону и Риму одаслана, каква је по томе и порти предана, и премда је не држимо за вредну оног папира, или оног времена, што је на њу потрошено ипак имајући дужност, да се на њу ако не ради њене вредности а оно ради важности ствари, на коју се односи, и ради народа, кога се тиче, осврнемо, морамо садржај те ноте у језгри саопштити, да и наша публика добије основеи грађе за оцену.

Најпре се излаже, шта је побудило три царске а после и остале велесиле. да пажњу своју обрате на устанак у Херцеговини и Босни. То је била потреба и обштета мира, и цел је била *умирење* ти побуњени области. За то пак није јим се довољно чинило умирење *материјалним* средствима, или ти покорење усташа оружјем, него и умирење моралним средствима, или ти завод таки реформама, које би кадре биле заронити извор будућим немирима и устанцима.

Кабинети су, вели нота понудили порти своју „добру услугу“, и изаслали су своје конзуларна агенте не као истражну комисију, или као адвокате жеља хришћана, него са задатком: „да овима усталим хришћанима — одузму сваку самообману у погледу помоћи са стране, и да ји опомену, да се разиђу, кад своје жеље и жалбе разложе.“

„Кабинете је досад, вели нота руководила жеља, да све избегну, што би се могло сматрати као *прерано* мешање Европе“. Кабинети су се ограничили на саветовање порти, с једне, на уздржавање Србије и Црне Горе с друге стране.

На тај начин надали су се, да ће се одклонити опасност даљега заплета.

На жалост преварили се у тој нади. Порта је издала Ираду од 2. окт. (п. р.) ферман од 12. дек. (п. р.) али реформе ове нису узеле па око успојење народа у побуњеним покрајинама, нити су довољне, да постигну ту цел, а с друге стране турско оружије није успело, *да устанак угуши.*

Кад би начела Ираде и фермана била пренесена у „мудро-срочена законска определења,“ и кад би пре свега „њина практична примена сасвим у складу била са светлим гледиштима свога порекла,“ могло би се узети, да би се постигле истините поправке у турској државној управи, вели нота. Па ипак, наставља нота, неможе се затајити, да објављене реформе немогу саме собом имати следство, да ма и за часак обуставе проливање крви у Херцеговини и Босни, и да оне нису у стању, у будуће мир ти покрајина османске паревине поставити на тврд темељ. Нота каже, да Ирада и ферман баве се више начелима, која би у опредељеној форми могла бити основ државној управи, него са повратком мира у побуњеним областима. У самом интересу порте стоји пак, да се пре свега поврати мир, да би се она начела и живот увести могла.

Да би се посредовању Европе још шири темељ дао, доводи се немир у Турској у свезу са опасности обштега и са интером трговине индустрије, која пати због опасности општега немира.

Сад долази нота на пет тачака, које ište од Порте у интересу устали области. На првом је месту слобода вероисповести, или верозаконска равноправност. „Нема можда предела у европској Турској, вели нота, где је опрека међу крстом и полумесецом тако супротан облик добила. Та фантастична мржња, и то неповерење морају већином приписивати се суседству други народа истога стабла, који уживају подпуну вероисповедну слободу, које немају хришћани у Херцеговини и Босни. Непрекидно сравњивање чини, да се у њима раја утисак, да стоје под јармом правога робства, да је име раја доводи у морално нижи положај према суседима, *да се једном речи осећају као робови.*“

Ту се разлаже, како је Европа имала више пута повода, да се бави са тегобама хришћана. У хатхумајуму од 1856. као и у хатимерифу од Ђулхане од 1839 дотичу се питања вероисповедне слободе, али са клаузулама, прегрдама, и олакшице нису у живот ступиле, нарочито у Херцеговини и

Босни, јер то зависи од покрајински власти, које опет стоје под притиском месног становништва. Садањи ферман не премаша меру хатхумајумски уступака, који верозаконску слободу обсежавају ограничењима, који су последњи година повода дали безбројним размирицама. Тако програничени уступци нису никад могли хришћане задовољити, а још мање ће сад, кад је крв потекла. Ако Турци победе, гледаће да се освете због претрпљене штете! Томе стању може се крај учинити само тиме: да се хришћанском верозакону правно и делотворно даде најподпунија јавноправност са исламом, да он буде јавно признат и уважен, а не да се, као досад, само трпи. С тога „гарантне силе“ мовају пуну и целу вероисповедну слободу не само искати, него и као први и најсуштнији уступак добити.

Затим се спомиње: равноправност пред законом, која је у хатрумијуму изрично споменути, но којим се још не врши, нарочито код судова у Херцеговини и Босни, јер се сведочба хришћана не прима. Стоја ће до тога, какве ће се практичне мере предузети, да се хришћани у будуће немају бојати, да ће јим се одрицати правосуђење.

Као другу тачку навађа нота; изарендирање порезе.

Овај „матизам“ већ је у хатимерифу осуђен. И хатхумајум обећава, да ће га одклонити. И пак тај, сустав постоји у свој обширности својој. И ферман од 12 дец. осуђује тај начин утеривања пореза и десетка, или заповеда само; да се потражи начин изједначења пореза, и мере, како ће изарендирању на пут стати, али не укида ту манипулацију. Мора се дакле од Порте захтевати, да даде јасно и опредељено изјашњење, да се система изарендирања пореза *по праву* у Херцеговини и Босни укида не само правно, него и стварно, и нужно је да се то одма изврши, ако се устанку одузме рана.

Затим се наводи, како и онако тешке терете у Херцеговини и Босни то још тежима чини, што становници држе, да су опљенени у корист средишта државе. Иште се дакле, да се један део земаљски прихода, нарочито непосредни порез, троши на потребе Босне и Херцеговине, да се подигну њини извори, и умножи народно благостање. Извршење морало би се ставити под контролу избраног одбора, о коме је доле реч.

Као даља тачка жалба и тегоби паводи се одношај између сељака и спанија. „Економске размирице имају особито огорчени карактер у земљи, где је слој поседника верозаконом или *народности* различан од масе земљеделаца.“ У областима, о којима је реч, налази се скоро целокупност поседа, која не припада држави, или мошејима, у рукама мусулмана, дочим се земљеделско становништво састоји из хришћана оба верозакона. Аграрно, земљеделно питање замршено је још и верозаконском опреком.

По угушењу устанка бегов аг. 1851. укинуто је „мужичство„, али је стање сељака још погоршано, и посљедице су биле: изгреди поседника и побуне сељака. Така је побуна била и год. 1858. у северној Босни, и онда је Порта ради испита те ствари позвала изасланике обе странке у Цариград, и резултат је био посредовањем бечког посланика издани султанов ферман, који је интересе сељака прилично задовољавао, али никад није био извршен.

Ваљало би испитати, не би ли се на тај ферман дале надвезати мере, којима би се ти одношаји повољно решили. У Бугарској је земља пре неки 20 година дана одкупљена издатком „рентовницама“, названим „сејим“. Задатак је тежак, и неможе бити посао једнога дана. Пе било немогуће, изнаћи комбинацију, начин, како би се сељаци поступно, и са мање терета, добавили необрађене земаљске парцеле, које би им држава на продају дала.

Ако по томе даљу жељу имају, да као закупници мусулманске земље обрађују, то би поступно до тога дошли, да би сами поседовали мало земље што би јим неку независност осигурало и од глобљења бранило.

Напоследку с обзиром на неповерење хришћана спрам Портини никад неиспуњени обећања иште се установа, која би гарантовала поуздано изведење реформа, а то би била „комисија земаљски нотабла — одлични људи — која би се састојала половином из мусулмана, половином из хришћана изабрани од становника *на начин који би Порта опредјелила.*

Подугачка нота завршује се речимице са следећим ставовима:

„Овим сам разложио тачке, које би се морале у побуњеним превинцијама у живот увести, да се могла имати нада, да ће бити мира. Ове су тачке: пуна и неокрњенах верозаконска слобода; укидање под најам давања порезе; закон, који ујемчава, да ће се приход изравних пореза у Босни и Херцеговини употребим на корист оних земаља, под надзором органа, који су у духу фермана од 12 декембра постављени; постављање особитог одбора, који се састоји из истога броја муслимана и хришћана, „који би надгледао да се изврше од сила предложене и иradом од 2. октоб. и ферманом од 12. декем. обнародовање реформе; најпосле побољшање аграрског (земљеделачког) положаја становника. Прве тачке могла би и морала би висока порта одмах увести, пета поступно и што је можно пређе.

Ако. независно од услова, који нам као најбитнији изгледају, Босна и Херцеговина још ове реформе добију, које су у најновијем ферману назначене, то јест: провинцијални савет и судове, које би народ слободно бирао; на збацивост судија; световне судове; личну слободу; јемство противу злоставлења; преображај полиције, које поступање је толике тужбе изазвало; престанак злоупотреба, којима повода дају радови зарад јавне користи: праведно смањиване пристојбина за ослобађање од војничке службе; јемства, која би се имала дати праву властитости; када све ове реформе, о којима ми од порте саопштење умољавамо, да би их свечано на знање узели, остварене буду у побуњеним провинцијама, којима, судећи по тексту фермана, као да ове нису одмах намењене, то би могло бити наде, да ће се у ове опустошене пределе мир повратити.

Ја ресумујем (у кратко понављам) речено. Неопределена обећања ираде од 2. октобра и ферман од 12. декембра могла су захтеве само повисити у место да их стишају. С друге стране мора се констатовати, да турском оружју није пошло за руком да угуши устанак. Зима је акцију (радњу) обустивала. *Пролеће ће јој опет живота дати.* Уверење, да ће с доласком пролећа нови живљи устанак покренути, да ће Бугарска и Крита покрет увећати, оцште је код хришћана у Турској. Било како му драго, тек се напред може видети, да владе у Србији и Црној Гори, које су до овог тренутка много труда имале, да се од покрета уздрже, после неће кадре бити, да се одупру владајућој струји, и већ сада као да под утиском догађаја и јавнога мнења у њиховим земљама опријатељују се с мишљу, *да кад се снег стане топити у бој загазе.*

При оваком стању ствари врло је отештан покушај сила, које у интуресу општег мира избегавају заплете. Аустро-Угарска и оба друга царска двора сложила су се у току поверљивог измењивања мисли, да ако би се ограничити хтели, да очекују успех реформских предлога, који су најновијим ферманом обнародовани — намере, које осим тога по уредбама порте не би се могле применити у побуњеним провинцијама — да ће се дакле други резултат а не очекивани постићи, да ће шта више сукоб на крају зиме све то већег маха задобити Три кабинета мисле да би једина могућност, да се нови заплети избегну, у томе се састојала, да се силе изјасне, да су тврдо наумиле, на пут стати покрету, који би цео исток поплавиле.

Ова намера не би се међу тим могла постићи позивом, који би се управио на кнежевске владе и хришћанске поданике султана. Да би ова већ по себи одвећ тешка мера имала изгледа на успех. неопходно је нужно, да силе буду у положају да се могу позивати на јасна препирци неподпадајуће дела, која би кадра била да поправе стање у Босни и Херцеговини, с једном речи, да се њихова акција на чињеницу а не на програму оснива. Само на овом путу биће силе кадре, да своје мирне савете одлучно остваре.

Има још друга тешкоћа, то је најтежа, и ту треба по сваку цену савладати. да би се могло рачунати на н оне задовољавајући резултат. Ова тешкоћа је дубоко укорењено неповерење, којим хришћани предусретају сва обећања порте. Најглавнији узрок овом неповерењу је у чињеници, да је више него ли једна мера, која је у последњим наредбама султана обећана. већ у пређашњим хатишерифима обнародована, па и пак стање кришћана није приметно поправљено.

И кабинети држе за врло нужно, задобити, да всада султана постављењем званичке комисије своје намере у погледу целе државе, као што је у иради 2. октобра и у ферману од 12 декембра изложно, своје намере потврди и *да у једно силама на знање даде примање споменутих тачака, које имају особену намеру да побуњење провинције умире.*

Без сумње кришћани не би овим средствима добили форму гаранције, коју као да у овим тренутку захтевају, али они би нашли саразмерну сигурност у чињеници самој, да октројисање реформе силе за неопходно нужне државе, и да је порта према Јевропи узела на се дужност, да их изведе.

Ово је уверење, које је произашло из размене идеје између кабинета Аустро-Угарске, Русије и Немачке.

СРПСКИ УСТАНАК У ТУРСКОЈ.

Костајница 19 јан. (*Босанско бојиште.*) Јануара 26 27 и 28 усташка чета имала је неколико бојева с Турци, код Орловице, Добретина и Тополе. На Ораовици Турци су разпрштени куд који као Зецови, псујући усташима оног, који им је пушке дао. Но она друга два боја нико надвладао није, јер је дубока и магловита ноћ обладала, па су се обе војске патраг повукле. Трећег дана ноћу попаљене су и по плијењени дворови Авдагића из Крупе и Омераге Јабланице из Новог. Обојица су били први крволоци народни ових нахија, у сва три боја пало је Турака преко 20 мртвих и више рањених. Од усташа само 2 рањена. Јуче порушене би биле још двије турске (карауле) стражаре, да Хубмајеров доглавник мерлок (крањац) и његови странци с топом натраг неодоше, бојећи се да их Турци с леђа не затеку. Поп Ђоко Каран као вођа чете те мал му за тај кукавички поступак војнички суд изрекао није, — Усвима овим бојевима четник Остоја Војновић са својом, четом свуда се јуначки показао и напред јуришао. Хубмајер сједи међу нама мјесец и по дана, али још није ниђе у бој био. Воће босанске крајине војни су одвојити се од њега, једно зато што незна српски, друго зато што њега окружавају неки неповољни странци. Одбор се наш још држи у резерви прама њему. Доцније биће више извјешћа од овуда, ако он (Хубмајер) у бој непође и онако друштво своје нераспусти. Тамо се говори да је он Хубмајер и Карађорђевић лијепо организирао усташе. А ми велимо у допису, а то скоро ћемо с нашим потписима доказати да је он и карађорђевић на великој штети нашем пословању. Његово свакидашње писарање по „дајче цајтунгу“ јако нам је шкодило Једино је корист од како је он нама препоручит то, што су одклоњене пријашње сметње од стране аустријских власти, но то баш и задаје велику бригу правим пријатељима народног ослобођења. Ово нејављамо као интригу но као истанит факт, кога одавно нехтедосмо на јавност износити. У интересу достојанства народног сад смо већ принуђени на то.

Поред свију мутних појава око усташа народ и опет све више и више добија вољу за борбу. Он се је тако већ окрвијо да сваку ноћ по неколико сати преко воде, у унутрашњост Босне јури и спаинске чардаке пали и сатире. Пламен се сваке ноћи сад овде сад онде виђао. Турци бјеже из села у вароши, а млоги из мањих вароши у веће. Страх их је велики обузео. С тога су ономад отишли првенци од целе крајине у Бишће, ђе су изабрали посланике и опремили испред њих у Сарајево и Цариград да лично од Султана и девлета свога изјашњена траже: или да им итно у помоћ притеће против усташа, или да раде што за добро нађу без царства. — Судећи по садањим приликама док пролеће за руди, све ће горе оживити од усташких чета, ништа друго тражити неће до пушку и барута. Интрига свакојаких млого се врзе пред очима народа, али народ и сви прави пријатељи његови желе слободну и самосталну своју државу, он нетражи да му у мјесто Турчина други шију окорачи, он ће своју народом изабрану владу и државу, ко му другчије мисли сматрага за непријатеља свога. Он се сам у себи крши од разполики појава, бојећи да му борба узалудна небуде; али ипак иде у борбу надајући даће свакому другчије одгопетнути кад ногом на своје земљиште ступи. Због тога Аустро-угарска влада гони неке прваке народа који су и колико кадри крећати мишљење народно скороће све јасно бити.

„Народном листу пишу из *Дубровника* 25. јан. ово:

„Прекјучер у јутро отиђох у Риеку, да видим тијело славног војводе Максима Вачевића. Жалостни његови војници носјаху га у Дубровник, али будући их затекла ноћ супраћ Батаовини бијаху од славне удовице Векарице и ње ваљаног сина примљени не само, у свој дом, него њим би и разтворена кућна црквица, да заклоне за ону ноћ оно јуначко тјело. И у тој црквици нађох Максима. Лежаше на мртвачком одру, покријен својим плаштом, а на плашту сташе унакрст сабља и ножница. Код главе горијеле му свеће; два усташа с пушком чуваху стражу, а четири усташка официцира стојаху око одра. Капетан Бошковић, који ме уведе у црквицу, одкри лице мртваца. Тко није Максима видио, тај се не може домислити како је дивно изгледао у оној светој тишини. Марс Омеров, није могао иначе изгледати. Младић од 27 година, горостасан, прекрасан, једар, ту је лежао ал као да га коса смрти не такне још. Неки божанствени посмјех остао му на лицу, те би рекао сад да шта сладко снева. На онај поглед срце ми се разигра, сузе ми замуте вид, и занешен тајном силом загрлих оно свето тијело, пољубих божанствено оно лице. Официри уз то плакаху, најстаријему ропиле су тако непрестанце сузе пуз лице, да их заустављати није никако могао. Оне часове нећу заборавити нигда! Чудна ли си домовинска љубави!

Максим војвода погину на шанцу турскому, храбрећи своју војску. Код њега бијаше Пеко Павловић. Кад га зрно у прси погоди, Максим викне: погинух Пеко! — А Пеко њему: јел да си погинуо Максиме? А Максим посмјехом на устима прихвати: погинух брате! Живила слободна Херцеговина! — И падне мртав у наручје пријатеља Пеке. Онај посмјех божанствени, којим поздрави за задњи пут домовину, оста и на мртвом тијелу јунака и мученика Максима Бачевића.

Прекјучер из Ријеке донесоше га у цркву пра-

ЛИСТАК.

СВЕТОСАВСКА „БЕСЕДА“ У БЕЧУ.

— „Племенита цељ!“ „лепо заузимање!“ беху човекољубиви звуци свакидање „бечки расположене конверзације, у свим слојевима научне, политичне и комерцијелне, како славенске тако и стране интелигенције, кад је „Зора“ беседу своју огласила.

У исторично-реномиратом гостионику „мађарског краља“ настаде првим јануаром неки чисто потајан жубор и право, годишњем времену сасма противно узмуване одбор започе своју агитацију.

Агитовало се на све стране‘ а што је главно распростирао се интернацијоналан осећај. Сви овдашњи листови примише инсерате „Зоре“ безплатно а неки и рекламоваше од своје стране.

Лиценција од „штатхалтерије“ да се „беседа“ у ту за садање околности најплеменитију цељ давати сме, разјуначила је чланове одбора па чисто свакоме на челу читаш ону познату фразу српску „ко ће са мном!“

Две хиљаде писама позваше две хиљаде које људе које општина. Писма су била топла, а људи декоји сушта жеравица, де који само млаки а декоји се сасвим замрзнули, сваки по могућству. Напоследку, нико ником не може ни замерити, доста је већ давано а доста се и даје и даваће се.

На три дана пред „беседу“ прорачун трошка беше већ и на делу — одбор је у погледу „тугаљивог смисла“ своје ствари сигуран био.

Једног лепог дана стиже одбору неко врло интересантно и лепо писманце. У њему стојаше од речи до речи ово:

Mici cari amici!

Accetto con orgoglio l' invito vostro di participare sol cuore al concerto con cui vi proponete di beneficare la famiglia Bosnesi ad Erzegovezi e sono

Roma 16. — I. — 76. vostro

G. Garibaldi m. p.

Alla Societá Accademica degli Studenti Serbi Vienna.

Одбору је то само ласкати могло, а у толико више охрабрило га је у подузећу и стекло му уважења. „Зора ће тај од речи до речи чисто оригиналан рукопис тога слављеног поборника слободе у оквир метнути — он постаје аманетом „зориним“. Другог дана стиже друго неко интересантно писмо са краљевским печатом а подписом принца Саксен-Вајмарског. Овом је сљедовало Андрашијево и полицај-превидента бечк. Маркса с прилозима и Молинаријево са лепим жељама Писац ових редака да то све није својим очима прогледао и рукама опипао за цело не би веровао, т. ј. не би веровао да је то нешто пре два месеца послато, ал овако сада при оваким политичвим констелацијама кад се Босна и Херцеговина „неком“ и „неком“ већ увелико анектира, сада да богме верује и поља. Беседу у Бечу приређивати није шала а није увек ни лака ствар. Сто незгода, сто кубура стоје одбору вазда на путу, па баш обично с оне стране са које се по најмање нада. Изгледа као да између ђака и неких бечких српских трговаца неке старе диференције постоје, чему се је свакојако чудити, јер сваки жив данаске у Бечу зпаде да је ђачка темељна интелигенција чисто најновији и најмлађи нараштај. У осталом надати се да ће села која ће месечно по једанпут „Зора“ приређивати ствар загладити, и та два елемента друштвена са свим ујединити.

„Зора“ је у први мах хтела приредити „беседу“ у заједници са грађанством, но томе се власт односно комесар друштва одупрео. Одговор је гласио: или сами као јавно акад. друштво или никако. Млога трговачка браћа нехтедоше то добро разумети па пребацивaше друштву да је славољубиво а неки рекоше да нема ни довољна искиства за приређивање. Па и сама стара „Србадија“ не беше пријатељ друштву у тој ствари. При свем том „беседа“ је испала сјајно, величанственије него икада. Журналистика бечка немогаше доста да се на фали и том приликом је јавно прокламовала да су српске „беседе“ у Бечу једна од најелегантнијих забава. Вештаци и вештакиње умолише друштво да их у будуће не заборави а силне славенске дружине послаше адресе и манифестоваше заједно са „Зором“ целом свету да нешто вреде. Дакле и они се диче са нашом славом. Услед тога уписаше се многи као чланови „Зоре“ а особито је вредно ту браћу Далматинце споменути.

Аранжовања бесединог програма латио се на молбу друштва најчувенији бечки виртуоз г. Хелмесбергер, па и то је „беседи“ много реномеа стекло. У одбору самом беше свагда највећа рада. послушности и љубави. све је ишло као добар сат.

Да пређемо сад и на саму „беседу“, на оно дивно вече што је до у јутру трајало, верујте занимљива је ствар.

Ево нас па врати.

Сала је огромна, лепо украшена и често је rendenzvous славенским симпатијама. Штета што је веома скупа па особито у месојеђе.

Певачка задруга „академичког читаоничког друштва“ и „Основе“ певаше обе заказане пијесе — Јенкову: „На мору“ и Товачовскову: „Венац српскихпесама“ исванредно добро и лепо, Сетих се тада оне старе лепе заједнице наших певачких дружина приликом прве омл. скупштине у Новом Саду.

Баронина Динерсбергова прававештакиња са умиљатим гласом, свима се допала. За њом је црноока Српкиња госпђ. Марија пл. Бајићева одсвирала Рубинштајнове „Тарантеле“, а кад је започела и српску фантазију — „ја сам Србин српски син“ итд, што код нас доле нимало не држе за фантазију — зажарише се очи свакоме па чак и милитарним беседним гостима.

За овим пијесом долазаше Обертиров „Нотурно.“ Ово је новост и за бечку публику а и по свом споља. облику имађаше ова пијеса много чаробности. Четир младе Немице падоше прстима лако као тија месецина на милозвучне и богобојазљиве жице Давидове арфе. Арфе су од злата, велике и торжествене, исто онаке што их ајмашка новосадска црква више леве певнице приказује. Свирка је публику

вославну на Бонинову. Ту множтво чељади дође да га види. Јучер пак у 10 сати, на стотине врљаше пук пут Бонинова да буде на миси и спроводу неумрлог војводе. Спровод свечани слиједио је до Плоча, одкуд, копном, тијело би пренешено пут Ерцегновог, да буде укопано у Бањанима у гробу Бачевића. У варошу Пилла вијаху се преко спровода, копреном црном окићене и на по копљаче подигнусе тробојнице. Свуда по граду и по предграђима беху прилепљени осмртни надписи. Кад доспи св. миса, упути се спровод. — За поповима, пред лијесом носио је један усташки војник крст, на кому би уписано име Максима, дан смрти све окићено вијенцом од лаворике. Лијес су носили Бачевићеви војници. На лијесу виђала се капа, сабља и један вијенац с дугом, широком, врпцом — око лијеса корачаше његови официри. Мноштво ванредно народа сваке руке дошло у спровод, тако да има доста доба да се што слична у Дубровнику није виђело. Спровод прође кроз цео град. У вароши Плоча би мученико тело постављено на кола, и од дванајст војника одпраћено пут његове домовине.“

ПРЕГЛЕД НОВИНА.

„Фосише цајтунг“ пише:

„Тако јевропске дипломатеизрикомпризнају да на жалост усташи необориле право имају да се на свако обећање само сане одољивимнеповерењем одзову, и пак хоће да увересвет, да, ако порта по њиховој жели комисије у пола из мухамеданца а у пола из хришћања ради надзора изведења обећаних реформа постави, и ако султан према Јевропи на се узме обвезу, да их поштено изведе, да је онда умирење побуњених провинција могуће. Зар султан није 1856. год. на париској конференцији ове обвезе на се узео? Како ће турска влада да у живот уведе ове комисије, где ће да нађе хришћање, који уживају поверења? Овај други део ноте изазвао би наше сажалење према руководиоцима политике источних сила, кад се не би за овим фразама без садржаја скривала значена пуна шћеница: *да Аустрији и Русији није за руком пошло, да се о форми озбиљне пресије (притиска) на порту споразуму.* Свака се од њи боји, да ће друга слабост Турске на своју корист употребити. Отуда сви ти празни разговори, који на жалост неће извести из лавиришта источног питања.“

Национјонал цајтунг“ изражава се у истоме смислу:

„Ми смо пређе, кад је конзуларна комисија с оноликом виком ишла у Мостар, изјави, да ми њу за са свим безкорисну држимо. Да ли је ова нота од невоље више што кориснија од пређашње, брзо ће се видети. Може бити да се није могло ништа боље постићи. Гроф Андрашија неће изгубити ни један листак из свога дипломатског лаворовог венца што није могао урадити оно, што нису могли најмудрији државници од стотину година урадити. Али ми нећемо да се ни о томе да варамо, шта можемо очекивати од овога нацрта. У овом писмену, које изјављује: „ово је тврдо уверење, које је произишло из размене идеја међу кабинетима Аустро-Угарске, Русије и Немачке,“ у овом писмену је врло је тешко наћи поред зчака добре воље још и одважне воље, која је готова да дела. Ми смо готово убеђени, да Немачка ни чим другим као ни Француска ни Италија не учествује у овом, осим што је изустила једину речцу, да пристаје уз друге. Издајући крштено писмо нећемо да издајемо уједно и смртни лист, али порта као да се примајући предлоге у начелу, спрема, да их с благословом пророковим у гроб положи. Ако говор дипломата и не буде, може бити имао успеха, то тиме није искључено, да три здружене силе и њихове јевропске ноте неће наћи за говор чињеница верно тумачене.

Француски листови изражавају се обазриво, али налазе да је нота врло осбиљна.

„Журнал де деба“ мисли, да је једина гаранција, коју нота иште, а то је смешана комисија, „врло малена“, особито после тражења, које је читаве месеце трајало. Лист овај мисли, да није лако одржати споразумљење међу хришћанима и Турцима.

„Ребиблик фресез“ тога је мишљења, да гроф Андрашија од порте мало захтева, али не мисли, да ће, кад султан прими ноту, усташи положити оружје. Пре годину дана би међда заједничка акција сила експлозију (побуну) препречила, сада је то доцкан. пролеће ће неизбежно озбиљних заплета на истоку донети, и то особито с тога, што се прошле јесени нису могли да реше да направе из Босне и Херцеговине самосталне државе“,

„Франкф. новине“ веле:

„Ако је још требало доказа, да је заједничка акција јевропских велесина дипломатска комедија, то сада за то доказа даје *нота грофа Андрашије.* Она ће тешко наше читалице изненадити, јер заиста ништа нема у себи, што није већ другим путем познато, и ништа не обухвата, што је ван оквира општности. Ко је ствари у Турској и збиљске одношаје сила без пристраности у обзир узимао, одавна је дошао до уверења, да није ни могућан друкчију резултат. Ту хваму, ће свако ноту морати одати: да је она поред реформске ираде султанове најбоља критика, која је до сад саопштена о страшњоме стану Турске. Само остаје непојамно, за што је гроф Андрашија овај публицистички ремек до сад затајивао од својих одушевљених обожавалаца, и још непојамније је, како би овој поти и која влада, не изузимајући ни турску, могла своје одобрене ускратити. Ако нота садржи у себи максимум (највише) онога, о чему се силе споразумела. онда могу Мухамед-Недим-паша и Рашид-паша весело као у одговор силаша послати ноту, која је још један пут тако дугачка као андрашијина.“

„Руски Мир“ у свом 22. бр. пише:

„Најпосле се отпочела тако дуго очекивана комедија у Цариграду. Нота андрашијина, о којој се сам њен сачинитељ, ако је веровати једном немачком листу, изразио, да за њу не би дао ни десет крајцара, налази се већ у рукама високе порте, која је већ вична таким папирним церемонијама. Турско-француске дипломате у Цариграду ће, по обичају, дати опширан одговор у име његовог величанства султана — и комедија ће се свршити на задовољство свију учесника, осим Славена од чести дакле и Русије.

Остаје да споменемо, да је прва мисао Русије била, у изглед ставити хришћанским провинцијама независност, ма и само вазалску, и то ма у каквој форми, и тек услед енергичког одговарања бечког кабинета остављена је ова мисао и замењена је питањем о реформама, које су у Бечу покренуте. Ако смо се ми изразили најпосле за предлог, коме се не може дати озбиљно значење, јер се оснива на неостварљивој нади примирења столетних непријатеља: хришћана и мукломана, то смо радило једино ради свезе, у коју смо ступили са Аустро-Угарском

Што се тиче у последње време спомињане могућности, да би аустријска војска ушла у Босну и Херцеговину, ако би какве незгоде настале у погледу остварања реформа, *то су у том обзиру бојазни Словена у Србији и Црној Гори сазвим неоснроване.* Држава Хапсбурговаца, која пре свега мора у миру бити, не може ни на који начин мислити о таком рисичном предузетку, какав је заузеће турско-словенских области. Русија пак, као што ми имамо основа мислити, никада није дала и неће дати свога сугласа на таки корак, све кад би овај и био добар по Аустрију, што ми никако не мислимо да је.“

„Национал — Цајтунг“ пише:

„Порта је учинила, што јој је прописивала најпростија политична лоћика: обећала је, да ће побуњеним покрајинама дати реформе, што их је Андрашијева нота у пет тачака назначила, другим речима: да ће им уступити један део оних добродети, које је обећала свеколикој раји остале државе. Колико се велика или мала важност приписује тим „пет тачкама,“ то је свакако том турском изјавом дипломатска акција доспела предходно до завршетка, и сад се опет истиче одношај према усташима. Хоће ли ови сад положити оружје? Какав ће положај према њима заузети Аустрија и Русија? Најновија извешћа истина дозвољавају, да се може с приличном сигурности узети, да ће Аустрија осетљив притисак чинити на усташе. Али ми не држимо, да ће довољан бити прост затвор границе у Хрватској и Далмацији, да скучи усташе, исто као што се ови неће умирити са „пет тачака“ Докле год Аустрија неможе мртвоузачки вечати Црну Гору и Србију, дотле се са осталим затвором границе неможе прикучити к срцу устанка. А да Црна Гора и Србија неће допустити, да у својим падама обжану, то се види из неуспешних преговора кнеза Николе са Коста Ефендијом, као и из многих других прилика. По томе ће се тек из мера, што се буду предузеле у том правцу, моћи закључити, шта ће бити од устанка.“

СРПСКА НАРОДНА СКУПШТИНА У БЕОГРАДУ.

Последња седница 21. јануара.

Галерија дупком пуна. За мин. столом сви министри, осим спољних.

Читају се неки протоколи и оверовљују се без икакве дебате.

Затим се прочита оптужба министра бившег *Манојла Марића*, потписана Петром Катићем, Николајевићем и још 20 посланика. Ми ћемо донети ову оптужбу у целости, а засад јављамо, да се у њојзи окривљује члан „помирљиве“ влада г. Марић због незаконито склопљеног уговора са г. Понсеном, коме је осим грдне плате одредио големе додатке, као и зато што је склопио уговор још са двојицом кнцинира, који су исплаћивани из онога кредита од 700.000 гр. пор; што је одређен па трасовање жељезнице, које није још ни отпочето. Даље се набраја како је г. Марић склопио са Понсеном штетан и по Србију недостојан уговор.

Известилац одбора за молбе и жалбе чита извештај одбора о тужби *Анице жене убијеног посланика* **Павла Грковића** против гос. Чумића, који гласи:

Аница, удова погинулог Павла Грковића, бив. посланика на народној скупштини за варош Г. Милановац, дала је скупштини жалбу против г. Аћима Чумића бив. министра унутрашњих дела, представљајући, да је њен муж убијен, радњом и упливом г. Чумића.

Основ својој жалби Аница полаже у томе: што вели, да њен муж није убијен из каквих користољубивих намера или из освете, по да је погинуо као политички мученик, бранећи интересе кнеза Милана и народа, и што је био противник владе г. Мариновићеве, а нарочито министара г. Чумића, пошто је уверен био, да та кајмакамска влада, није одана светлом кнезу Милану, нити је пријатељ народу.“

Још за основ својој жалби, Аница и то наводи што је погинули Павле на скупштини 1873 године у Крагујевцу, са извесним скупштинарима г. Чумићу и осталима изјавио неповерење пред његовом светлошћу, што је г. Чумић, за тим, преко својих присталица и шпиуна радио на избору посланика, т. ј. кога треба изабрати за скупштинара, а највећу је радњу развио на томе, да не буду изабрани стари посланици, нарочито они, који су њему и његовом друштву неповерење изјавили.“

„Једног између тих присталица и шпиуна г Чумићевих Аница именује г. Кочу Радовановића тадањег телеграфисту у г. Милановцу који је против убијеног Павла интригирао, писао по новинама и пасквилирао, а кога је г. Чумић по свршеном убиству, поставио за члана управе в. Београда. (!)

Одбор за молбе, и жалбе пошто је прочитао Аничину жалбу и о њој размислио, нашао је да, пре, но што би о жалби своје мишлење пред скупштину изнео, треба учинити у овоме извиђај и ту се навађају 10. тачака, у којима и извиђај учинити ваља.

За извиђај свега наведеног одбор је преко председништва молио владу још 27 Новембра пр. год. а под. 3. Јануара ове год. поновио је своју молбу, али до данас још ништа одговорено није, сем што су послате судске пресуде изречене над ђатићем.

Па пошто се приближује време, закључењу скупштинске радње, то да жалба Аничина неби и даље остала не извиђена одбор на основу члана 103. тачке 5 зак. о послов. реду има част предложити народној скупштини, да изволи решити.

1. Да се умоли влада, те да учини истрагу како у ономе, што је одбор захтевао, тако и по целој садржини жалбе, па за тим, да даље по закону поступи.

2., Пошто се овди има чинити истрага о убијству народњег посланика, то, да би истрага што подпунија била и да би се свако сумњичење и подметање одклонило, одбор предлаже, да се из скупштине одреде два посланика! који ће при извиђају као контролори присуствовати и то по примеру као кад се чини истрага о незаконитој радњи власти, при изборима посланика.

Кад се прочитао извештај одбора настаје нема тишина. (Свршиће се.)

ДОПИСИ.

Из Босне 24. јануара. Још врло мало простора раздваја нас теорија од практике; ми нећемо сад у теорији односно владања јевропских велесила прама нашем устанку и опћој револуцији на балканском полуотоку.

Још за врло кратко вријеме, увјериће се писац чланка у „Обзору“: „Велти и Гибелини“ да наше дописе нити је неправда нити страст диктирала, него познавање ствари о којој смо писали, и о којој ћемо писати.

Нијесмо писали, нити да се коме умилимо, нити не замјеримо: писасмо и писаћемо како осјећамо и како знамо, да по нашем мнењу најсретније наш устанак успјети може.

Нити смо писали, нити икад на ту ниску мисао дошли да ми Хрвате кривимо што су католици или што нам оће да наметну католичку вјеру.

Није вријеме а нијесмо нити расположени да дирамо у светињу народну. Знамо ми, да је пријепор о вјери највише наш народ ослабио и разпарчатио, а да ништа толико српски народ у Турској није тако дуго у робству држао колико вјерска разлика.

Ако смо казали, да наш народ народ вјерска разлика и понизила је и у ропски јарам стерала, нијесмо за то неправедни и страстни. Па и ако и сад кажемо да вјерска разлика раздваја српски народ и подсјеца крила његове чудаствене снаге и славског јунаштва, нити говоримо страсно нити неправо.

Зар није истина, да је српски народ у Босни и Херцеговини остао вјеран својој старој праћедовској вјери, у којој му је и његова народност најбезбједнија била, да би данас наша борба и успјех нашег светог устанка не само брзим и срећним успјехом крунисана била, него нити стотинични дјео неби имали ове муке и овог крвопролића. Нити смо били, нити можемо бити непријатељи и злотвори брата рођеног, хрватског народа. Али за његову љубав, из никаквих обзира не можемо туђина и по вјери и по народности, предпоставити. Није озбиљно пребацивати нам неправду и страст, а писати да само странци погледају на Србију, а васколики остали народ на Аустрију. Нити је паметно, а некмоли братски говорити и писати, да за то српски народ Босне и Херцеговине воли Аустрији него ли Србији, што је у Аустрију а не у Србију побјегао.

Трагична историја пошљедњег српског деспоте и најновија са српским народом под Аустро-мађарском круном, најбоље нас поучити може, у бирању: између свог и туђина.

Било би са свијем нешто друго, ако би зла коб донијела, да бирамо: између турског и немачко-мађарског господства. Али у том случају; *нити би било једне ни друге српске кнежевине, нити би у животу било и једног српског јунака.* Да је до тог далеко, и да је ово скоро не могуће, то нам братски „Обзор“ признати мора, а скоро такви ће ово потврдити. Јер ко мисли, *да је слијепо и случајно наш устанак догодио се, тај се вара,* и тај о свему другом може боље говорити него ли о опоме, што копа гроб српском ослобођењу и јединству.

Па с тога и без змијинског писања може се отворено рећи: ко другчије ради него ми, ми ћемо га свачим нападати. Али тада и посљедице таког поступања, треба, хтео не хтео гутати и жети.

Иначе, што је наша сиротиња, која је уздуж аустријске границе побјегла у Аустрију, нити је доказ да она мрзи и да се одвраћа од Србије, нити да се Аустрији склања, јер бјежећи од помаме и бјеснила и звјерске смрти свог нечовјечног и грозног крвника, не, да би била међу браћу Србе и Хрвате у Аустрију побјегла да спасе своју главу и уба своје сиротиње, него би то учинила била, па да су ту били Кинези и Јапанци. Бјегати у Србију бијаше јој не могуће, нако кроз Аустрију, што би и морала учинити да јој ту остати не дадоше, и да се не, нада брзо опет натраг — ако бог да у своје ослобођено отачаство, Уз то, зар ли то исто не учинише сви они у Србију и Црну Гору, који уздуж српско-црногорских граница бијаху?

Доиста ако је ишта тривољно и језуитски написано, то је оно у братском „Обзору“ у броју 21. под насловом „Велфи и Гибелини.“

Велфи и Гибелини почели ако се је хтјела повући паралела између нас раје турске и раје немачко-мађарске; то је требало другчије име у колико ако се игде може примјенити она изрека: ако Месена плаче. ни Шпарте не кличе „то може односно нас турских словена и Аустријских. Али нек буде једном за увијек доста збиља „прних мисли“ о ономе што нам судбу још чемернијом чини. —

Док још ово кратко вријеме зиме траје, ми се у бога и у нашу праведну ствар уздамо! да ћемо наше диндушмане и у Босни и у Херцеговини једнако надбијати и Србији и Црној Гори све облакшати што у стању нашег дивног јунаштва стало буде, *кад сад на пролеће јурну к нама.*

Међу тим ако ми оплакујемо смрт нашег дивног јунака војводе Максима Бачевића, али и на-

---

очарала те свачије уво то „благоуханија мерило“ постаде од оног часа нервозније, топлије, што је на ову велику зиму сасма практично.

Двопев из „Троваторе“ изостао је био а то с тога што је од публике и госпођице Динерсперговe жељно исчекивали госп. Навијански поручио да је тоталитер промукао. Рафов дуо из опере: „Fliegender Holländer“ одсвираше подпупом виртуозношћу на гласовиру и виолини две рођене сестре госпођице Сајдлове. За тим дође ред на декламацију. На 2 сах. пре поч. „беседе“ догодише се у погледу ове пијесе траги-комичне ствари. Заказана беше змајева песма „крст“ што је по закону полицији поднешено, и то у немачком преводу. Сирота полиција која је хвала неслоги људској до грла у послу, нашла се побуђена да баш на два сахата пре „беседе“ „крст“ конфискује. Председник друштва неколико је пута полицајски праг обијао па сваки пут би чуо како полиција резонираше: „Ja meine Herrn mit dem Kreutz is' wirkli' a' Kreutz“. Искало се што „неутрално“ што не би духове замућивало и тако одбор немаде куд него поднесе опет Змајеву: „Животопис велике идеје“ која се после дужег саветовања и дозволи. Госпођица Јеленска међутим није се тога ради ни мало збунила него је одекламовала са својственом јој вештином и ову красну песмицу наравно са прописаном салонско-класичном индолентношћу. која би иначе наше патриотске духове на српским беседама доле, сасвим зачудила, међутим, шта ће мо кад је то такав салонски пропис да се баладе не декламују, да се у опште не гестифаумира и мимика не употребљује. Госпођица Јеленска поред свих својих лепих и дичних врлина имаде доста и непријатеља. Она се прокламовала за Српкињу по души и срцу, па за то поштујмо њено најбољим интенцијама основано становиште. Ко зна шта ће још време донети. „Зора“ је овој врлој својој посестри лепу споменицу послала.

Програм беседе завршио је г. Цирер са „увертиру к апотеози срп. кнеза Михаила од др. Реша.

После тога радио је сваки што је хтео наравно по пропису балског здравога разума. Играло се и веселило до шест сахата у јутру.

У току весеља стигоше многи телеграми како из наших крајева тако и из прека.

Од знатнијих гостију беху скоро до свршетка: г. Илија Пламенац војвода и ратни министар црногорски; г. др. Коста Цукић кнеж. срп. дипл. заступник; г. Ф. Каниц; власник прашке „Политике“ г. Скрејшовски; г. мајор Стефановић витез од Вилова и многе друге знатније личности.

За све ово што је тако сигурно и добро испало ако икоме а оно за цело „Зора“ господину *Харитону Јовановићу* вазда благодарна бити мора, а поглавито с тога што је он сам својим заузимањем материјалну страну „беседе“ осигурао. „Зора“ се захваљује свим суделачима и суделачицама, свој одабтарој публици.

У Бечу 8. фебруара 1876.

Стеван Ј. Јефтић.

ши душмани 18 о. м. саранише у коњицу — јер га жива даље довући не могоше — чувеног сина, чувена оца: Дед-аге Ченгића који је ког Дријена рањен, и коме још ни 53 година не бијаху. Шњим је погинуло пет буљука низама, јер од свију пет буљука само је њих *17* а не *50* како је погрешно из незнања, ваш извјеститељ јавио. — 19 о. м. Омер бег ефендија Султанов ађутант донио је ферман у Сарајево, Ибраим бегу валији као везиру Босне, за то је добио бакшима *3000* турских златних лира. — 20 п. м. Дошао је штампани ферман један бимбаша, Султанових реформа, ког сте већ у новинама читали. Овај ферман на *никог никакав* утиска није учинио, јер и да шта бијаше у њему слаб глас мектубџије (гувернијалног секретара) и турски језик, једва учити и разумети могли они чиновници који око њега у обору, пред валиним конаком бише, кад је ферман читан. — Сад у сриједу из Мостара дође у Сарајево хамозни Сервер паша, а јучер је преко Брчког пут Цариграда одпутовао. Он који је тражио усташе у Херцеговини кроз осам мјесеци, остави их пред Мостаром, а од оних који у Свилај ниже Брода прођоше, не смједе преко Брода него плати више, погођена кола до Брода и до у Брчко *30* дуката. Из Цариграда стигла је заповјест да сви, и виши и нижи официри, поснимају златне ширите. Сад незнамо, или као знак жеља — коретовања — за Турском, или као знак сиромаштва банкротиране државе. —

ПОВИ САД 31. јан. На Цетињу, у Београду, у Боци-которској даван је парастос младоме и дивноме српскоме јунаку *Максиму Бачевићу*. Ваљало би, да се исто учини и у Н. Саду, и у другим овостраним варошима српским. То је црквена свечаност — та тек неможе ускраћена, или закраћена бити. Ваљда нисмо дотле дошли, да свога ни ожалити неможемо, само с тога, што је исти пао у бој противу Турака. Од пре хтедоше неки овде парастос погинувшем Пецији и Остоји. Рекоше нам, да је дотични парохијски свештеник упућивао на дијецезана ради допуста. Ми држимо, да то не спада на дијецезана, но и ако, то је на дотичном пароху, да себи набави, што му треба. Од пароха свог пак могу парохијани захтевати, да уз узакоњену награду обаве црквену свечаност, коју ови желе. Или је „мирољубивост“ дотле дошла, да и *ожалење* иште нарочито допуштење.

— Јуче је била ванредна главна скупштина „српске новосадске читаонице“. Ова установа новосадских Срба тако је застала била, да се ретно кад о њој шта слушало. Сада је прегло неколико родољуба, да јој нова живота улију. Намера, која их у том раду њиховом руководи. на то иде, да све Србе Новосађане једно другом зближи. Они хоћеду да Срби имају један завод, где ће се сви моћи прикупљати и конзервативци и слободњаци, остављајући „Колу“, политичном друштву да слободоумне Србе у своју средину прибира и на политичку радњу подстиче.

На скупштини је било више предмета. Констатовано је, да се досад уписало близу 200 чланова а надати се, да ће још више уписивати. Из овог друштва не треба да се ни један Србин искључи ма како зависног положаја био.

Друштво има 1365 фр. 70 н. капитала.

Како је општа жеља била, да се за друштво угледнији стан узме, то је закључено, узети у кући „Матице српске“ такав стан, који би достојанству друштва одговарао. Тога ради је одбор „читаонице“ с управним одбором матичиним већ у преговоре ступио био. и скупштина је пристала на услове, под којима „Матица“ своје просторије даје. Уједно је решено, да се узме и гостионичар, који би и башту имао, тако да би у топлије доба године сва публика у ову приступа имала.

Усвојен је предлог о измени устава којега је одбор поднео.

Избор библиотекара и допуном одбора завршена је скупштина, која је довољно посећена била.

— Регимета ајролдоваца, која је била у Варадину, па у Тули код Беча премештена била, добила је налог да иде одмах у Далмацију.

ТЕЛЕГРАМ „ЗАСТАВИ.“

Загреб 30. јан. Данас на свеучилишту демонстрације пореат ректору, жвиждање циелом професорском збору, професори проричу затворење свеучилишта, поближе писмено.

НОВИЈЕ.

— Из дипломатске преписке, која се енглеским парламенту саопштава, види се, да је гроф Бизмарк у своје време честитао Дербији на куповању акција сујецког канала, сматрајући то као јемство за одржања јевропског мира, и обећавајући да ће од срца помагати!

— *„Преса“* јавља из *Задра*, да је конзулски кор у Дубровнику о томе извештен, да тамо долазе енглеска, немачка, француска и талијанска ескадра. И аустријска ескадра за цело тамо одлази.

— *„Аж. хав.“* доноси вест, да је међу силама срочено, да све заједнички позову Херцеговце да положе оружје; ако ови не би лтели, онда ће Аустрија посести балканско полуострво. „Телегр. респод. биро“ додаје, да ову вест за са свим неослободну сматра.

— Из *Цариграда* јављају, да је тамо донесено 50 крупових топова, који ће бити у Ниш однесени.

— „*Франкф. нов.*“ говорећи о аустр. реформ. предлозима веле: „Порта у томе се слаже цела штампа — није кадра, да својом снагом обећане реформе изведе, и пита се сада: хоћели три северне силе, а о овима може само говора бити, и пак присиљавати усташе, да положе оружје? С аустријске је стране већ пре дужег времена на то упућивано, да гроф Андрашија није одговоран за даљи успех својих реформских усиљавања. И у Берлину као да од ноте очекује само негативан резултат.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

БУДИМ-ПЕШТА 29. јан. (10. фебр.)

Жита је продано само неколико мет. цената за утврђену цену.

Кукуруз за мај јуни ф. 5.36, ф. 5.38, до ф. 5.40 н.

Зоб по ф. 8.97.

Стање воде.

Будим-Пешта, 29. јан. (10 фебр.) 3·90 метара преко нуле. опада.

Пожун, 29. јан. (10. фебр.) 2·74 мет. пр. нуле, опада.

Нови Сад 29. јан. (10. фебр.) 4.31 мет. пр. нуле полако опада.

СИСАК 6. фебр. (Шипуш и друг.)

Пшеница је у почетку прошле недеље у веома чврсто мнење дошла, па су и цене за десетак новчића поскочиле биле. но под конац седмице видећи властници да потраживања већег нема и да меродавне пијаце ценама узмичу, повратили су се опет пређашњим, тако да данес бележимо: Бечајску фину робу 10 ф. 80—90 н. Потиску 9 ф. 70 до 10 ф. а панчевачку 9 ф. 10 н. метерцент.

¼ жита, наполице нема.

Кукуруза без промене на миру, јер нове робе нити још долази нити се за Енглеску тражи, а другог конзумента и онако нема. Кад се пловидба отвори и банатски привози стигавати почну, надоћи ће по свој прилипи потраживање за Енглеску. али је врло двојбено да ће са ценама преко 4 ф. 50—40 натезати дати, јер ће из Мађарске и из Италије такође доста робе на понуди бити. — Стара босанска роба држи се око 5 ф. 20—30 н. транзито, без да купаца добива.

Јечам се слабо тражи, те се само сасвим мало залиха чини, да се цене на 6 ф 70—80 н. метерцент одржава.

КЊИЖЕВНА ВЕСТ.

СРПСКЕ НАЈНОВИЈЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

у српској књижари

БРАЋЕ М. ПОПОВИЋА

У НОВОМ САДУ.

ЖИЖАН, велики шаљиви календар за годину 1876. с много илустрација оригиналних — 50 н.

СЕОСКИ НАТАРОШ, написао Панта Поповић, приповетка за народ — — — — — — 40 н.

О ДИФТЕРИТИЧНОЈ ВРАТОБОЉИ за српске матере, написао др. Илија Огњановић практичан лекар у Новом Саду — — — — — — 20 н.

ПЕТ НЕДЕЉА У БАЛОНУ или путовање по Африци. — Роман првога данас француског романописца Жила Верна — — — — 1 ф. —

СКУПЉЕНЕ ПРИПОВЕТКЕ Владана Ђорђевића, књига III. — — — — — — — — 1 ф. —

ЖИВОТЈЕ ПУТОВАЊЕ ОД КОЛЕВКЕ ДО ГРОБА 60 н.

ТРГОВАЧКИ ЗАКОНИК (немачки) — — — 1 ф. —

НОРД-ПОЛ ЕКСПЕДИЦИЈА од Пајера 12 свезака свака — — — — — — — — — 25 н.

ПРИПОВЕДКЕ од Владана Ђорђевића III свеска 1 ф. —

Примамо предплату

на српске илустроване листове:

„СРБАДИЈУ“ од Ст. Ћурчића годишње стаје — 8 ф. —

„МЛАДУ СРБАДИЈУ“ од Ник. Капамације годишње стаје — — — — — — — — — 8 ф —

„СРПСКУ ЗОРУ“ од К. Мандровића годишње стаје — — — — — — — — — — 4 ф. 80 н.

„РАДОВАНА“ од Ст. В. Поповића лист за децу српску — — — — — — — — — 4 ф. —

ПРЕПОРУЧУЈЕМО

своје обилато стовариште писаће хартије разне врсте, мастила разних боја, најновијих и изврсних писаћих пера и свега прибора од ове руке.

Тискарије разне за политичке и црквене општине, за трговце и иначе за приватну потребу.

Књижара наша особито бригу води, да са свог обилатог стовариште може публику читалачку сваком приликом послужити

најодабранијим производима српске лепе књижевности те имамо:

песама, романе, приповедака, путописа првих наших и на гласу песника и књижевника.

СВЕ ШКОЛСКЕ КЊИГЕ

накладе: бечке, будим-пештанске, загребачке, панчевачке и новосадске

штогод ком устреба.

НОВЕ МЕРЕ

сваког редом издања, која су до данас на свет изашла.

NB. На захтевање послаћемо сваком по пошти бесплатно наше књижаре

ценовник.

ЈАВНА КОРЕСПОДЕНЦИЈА.

Г. Ђ. С-у у Ш-у. Јесте Г. С. Ч-у у Х. Н-и. Примили смо извештај о једном херцеговачком војводи али како се он сам у обрани себе држи резерве, тако не налазимо, да би у реду било, сад ту ствар јавно расправљати, тим више, што смо и ми извештени, да ће он своју улогу на другом крају наставити, и тим општој ствари од користи бити. У осталом и вас и другу браћу умољавамо за што четће дописивање нарочито у погледу догађаја на бојишту.

ПОЗИВ

на јавна предавања у Новом Саду.

Данас 1. (13.) фебруара биће петнаесто јавно предавање у позоришној дворани.

Предаваће професор **Алекс. В. Поповић: „О вулканима и земљотресу.“**

За улазак се плаћа **10 нов. од особе.** Чланови „кола“ и српске читаонице имају са породицама својим улазак бесплатан.

Почетак је равно у 6 сахата у вече.

Новосадско српско коло

Курз бечке берзе 31. јан. (12. фебр.)

5% металици	68.55
5% народног зајма	73.70
Државни зајам од 1860 г.	111.25
Акције банчине	871
Кредитне акције	176.40
Лондон	114.75
Егарске разтеретнице	76.75
Темишварске разтеретнице	75.50
Ердељске разтеретнице	75.50
Хратско-славонске разтеретнице	85.
Сребро	104
Ц. кр. дукати	5.41½
Наполеондори	9.20
	56.60

ОГЛАСИ.

659 ех 1876. НАТЈЕЧАЈ.

На темељу закључка општинскога заступства у Инђији од 24. јан. т. г. расписује се овијем натјечај за попуњење ново систематизираног мјеста благајника код исте општине са плаћом годишњих 500 фор. а. вр.

Натјецатељи имају своје са сведочбом о дојакошњем безприкорном владању свршених наука и досадањем службовању обложене молбенице приносити кр. овој поджупанији до 15. марта т, г. а осим тога имаду се обвезати да ће за случај избора јамчевину у износу једногодишње плаће буд у готовом новцу, буд у јавним вјеровним папирима одмах при наступу службе положити, те да ће се у колико такова неимаду, у року од 6 месеци подврћи рачунарско-благајничком испиту, прописаному владином наредбом од 26. српња 1871. бр. 6923.

У Руми 20. јан. 1876. БУДИСАВЉЕВИЋ,

3—3 поджупан.

СТАН један тражи се од 1. маја по рим. к. који би се састајао из: две до три собе, шпајза коморе за дрва, тавана и подрума. и који би стан, што више можно, био сепаратан, засебан. Пријава нека се учини у администрацији „Заставе“.

ЗА ЖЕНСКЕ!

2½ фор. КУРЈУЦИ 2½ фор.

ОД ЧИСТЕ ЧОВЕЧИЈЕ КОСЕ,

70 центиметера дугачки и пуни у свакој фарби. На захтевање по мустри шиљем per Nachnahme.

Адреса: **Nicifor Danilovac** Friseur Alhangasse Nr. 11. Alsergrund Wien. 2—2

КУЋА.

под бр. 974. у поштанској улици одма покрај реформатске цркве продаје се из слободне руке. За ближе услове ваља у самој кући запитати. 2—2

У вел. Радинци у Срему, близу Митровице и Руме, продају се из слободне руке шест ćртаља т. ј. 60 кат. јутара сесијоналне земље са једним сред села кућевним земљиштем за две куће способним, и са правом уживања општинског пашњака. Половина новца има се ома после подписаног уговора положити, а друга половина може на више година сврху 7% на истим земљама остати подјамчена. Купци имају се обратити на браћу Аларгић у вел. Радинце. 3—3

КУЋА у Н. Саду под бр. 2764 и 2765 близу житне пијаце, на темеринском друму, на најлепшем месту са дућаном и пет соба, у авлији магазин за рану, са споредним великим празним кућним плацем и баштом, продаје се из слободне руке. Ближа условија даје кућа власник Светолик Лазаревић у Гргуревци у Срему, последња пошта Митровица. 2—3

Без сумње најбољи и најефтинији

КОНЦИ НА КАЛЕМУ,

који су до данас произведене то су од

ОРСА и МЕКНОГТА у ГЛЕЗГОУ

Ors & Macnaught in Glasgow.

Гласе црних и белих 200 рифи у велико ф. 7·25

6 жица „ „ „ „ „ „ „ ф. 9·—

6 жица „ „ „ 300 јарада

при падању сортирана бр. у великом ф. 12·50

Стовариште код Кана и Сингера,

(Kann & Singer,)

Беч, I. Gonzagagasse Nr. I.

где се и све сорте свилених и сомотских панљика, позаментир и кратка еспапа, ибришима вуне, вефирповесма, лица и мађарских гајтана као и кројачког и чизмарског еспапа ваљано и јефтино. — Наручбине се најтачније извршују и препродавцима се пристојан добитак даје, 17—30

ДРЖАВНЕ СРЕЋКЕ 1839 ГОД.

Извлачење добитака је 1. марта 1876. Укупни добитци износе 8 милијона фор.

Децембра 1. год. 1875. у серијама извучене срећке продаје докле трају

по најумеренијој цени

Једну целу срећку 1839 г. за — ф. 375

Једну петину за — — — — ф. 70

Једну десетину исти — — — ф. 10

Један двадесети део — — — ф. 5

Гл. згодит. 280.000 ф.

Beni Grün Wechselstube

Wien Graben 27.

Beni Grün Wechselstube Wien Graben Nr. 27.

Наручбине се извршују на страну поштом у наточ. 6—15

СЕНТОМАШКО-ТУРИЈСКА ШТЕДИОНИЦА.

ПОЗИВ.

Г.Г. двоничари сентомашко-туријске штедионице позивају се овим на темељу одборског закључка од 13. (65.) јан. о. г. у

III. РЕДОВНУ ГЛАВНУ СКУПШТИНУ,

која ће се 12. (24.) фебруара т. г. у 9 сати пре подне у просторијама штедионице обдржавати.

Сва г.г. деоничари, који право гласања имати желе имају своје деонице најдуже до 8. (20) фебруара т. г. уз гласовницу у друштвену благајну заложити.

Сентомаш, 13. (25.) јануара 1876.

ЛАЗАР МАНОЈЛОВИЋ;

управитељ.

ПРЕДМЕТИ РАСПРАВЕ:

1. Примање пословног извештаја и закључних рачуна.
2. Примање извештаја од изасланог одсека тројице за прегледање и сравнење рачуна прошле године и подела разрешнице одбору; исто тако донашање закључка о деоби чисте добити прошле године као и о сталном определењу дивиденде.
3. Избор чланова за одбор.
4. Избор одсека тројице за испитање годишњих послова и прегледање рачуна идуче године.
5. Промена устава и уважање нових врста рада према захтевима.

2—3

Властник и одговорни уредник др. Св. Милетић. Издавалац „Задруга за срп. нар. штампарију.“ Српска народна задружна штампарија